

ANNA MARIA BARBARA

UNIVERSITÉ PARIS-SORBONNE

W SPRAWIE DATY URODZIN PAWŁA KOCHAŃSKIEGO

Według wszystkich znanych powszechnie źródeł encyklopedycznych, Paweł Kochański urodził się w 1887 roku. Większość z nich podaje jako miejsce urodzenia Odesę, choć w rzeczywistości Kochański przyszedł na świat prawdopodobnie w mieście Orel, gdzie ojciec jego był kantorem w synagodze i nauczycielem muzyki, czyli blisko tysiąc kilometrów na północny-wschód od miejsca, które najczęściej podawane jest w jego życiorysach. Z kilku listów wyraźnie wynika, że nie tylko miejsce, ale i sam rok urodzenia można podać w wątpliwość:

W konserwatorium byłem, ale wstąpić nie mogę, bo mam lat 19, to już za późno. Okropnie mnie to zniechęciło, ale w gruncie rzeczy może to i dobrze, bo dziś jadę do Brukseli i czy u Thomsona czy u Ysaya¹, ale po trzy miesiące pracując po 8 godzin jakiem sobie powiedział, zrobię repertuar i jazda z koncertami, byle gdzie.–²

Te słowa wysłał Paweł do Emila Młynarskiego z Paryża w październiku³ 1903 roku. Anna Młynarska potwierdza to zdarzenie w swym liście do męża Emila datowanym 3 października tego samego roku:

Wczoraj miałam list od Pola, zdesperowany chłopak pisze, że nie przyjęli go do konserwatorium, bo ma 19 lat, a tam do 18tu biorą⁴.

1 Można przypuszczać, że Kochański nie tylko nie znał ograniczeń wieku w Paryskim konserwatorium, ale też nie wiedział, że Eugène Ysaÿe już tam nie uczył i to właśnie César Thomson przejął w 1897 r. jego klasę.

2 Cyt. za: Elżbieta Szczepańska-Lange, „...Pragnę zacząć grywać na estradzie nie w Rosyji i po świętach, dobrze?». Młody Kochański w listach do Emila Młynarskiego (wybór)”, *Midrasz. Pismo Żydowskie* 16 (2012) nr 5, s. 46. Rkps. w Archiwum Emila Młynarskiego, Lietuvos Literatūros Ir Meno Archyvas (Litewskie Archiwum Literatury i Sztuki), sygn. F.50.1.29, mikrofilm w Bibliotece Narodowej w Warszawie, sygn. A 840.

3 W cytowanym numerze *Midrasza* Elżbieta Szczepańska-Lange podaje miesiąc wrzesień, jednakże poinformowała mnie mailowo, że od tamtego czasu jej badania pozwoliły na precyzyjniejsze określenie czasu.

4 Ibid.

Jeśli Kochański we wrześniu 1903 r. miał dziewiętnaście lat, to musiał przyjść na świat przed końcem sierpnia 1884 r., czyli trzy lata przed znaną i oficjalnie używaną przez niego aż do śmierci datą urodzenia 1887. Tymczasem dekret z 1892 r. ustanowił limit wieku w klasie skrzypiec paryskiego konserwatorium na lat osiemnaście, choć wcześniej nie był on określony⁵. Przy próbie wpisu na egzamin wstępny Paweł z pewnością musiał legitymować się jakimś oficjalnym dokumentem, najprawdopodobniej swoim rosyjskim paszportem lub nawet swoim aktem urodzenia, w którym znajdowała się informacja wykluczająca go z listy kandydatów.

Przypuszczalnie ten sam dokument musiał mu posłużyć kilka miesięcy później, podczas starań o wstęp do Królewskiego Konserwatorium w Brukseli, gdzie z kolei limit wieku wynosił dwadzieścia lat. Notabene w Brukseli student zagraniczny, ubiegając się o przyjęcie, musiał okazać swój akt urodzenia, bądź też akt ślubu rodziców, a uprzednio wysłać do ministerstwa edukacji stosowne podanie⁶. Idąc tym tropem, dotarłam do archiwów konserwatorium, gdzie przechowywana jest karta wpisu Pawła Kochańskiego na tę uczelnię⁷. Oto jej kopia:

a)

Conservatoire Royal de Musique de Bruxelles
N° 8418

DEMANDE D'ADMISSION.

Nom Kochański
Prénoms Paul
Lieu et date de naissance à Orol (Russie) en 1884
Profession des parents Professeur de Musique
Domicile Washington, 84.

Le Secrétaire du Conservatoire est autorisé à délivrer, à l'élève prénommé, une carte d'admission dans la classe de Violon de Mr Chouveau
et aux cours parallèles de {

Bruxelles, le 6 juin 1904

Admission en concours
Distinction obtenue Premier prix de violon avec la plus grande distinction en 1904.

LE DIRECTEUR, R. Chouveau

- 5 Zob.: *Le Conservatoire national de musique et de déclamation: documents historiques et Administratifs*, zebrał i opr. Constant Pierre, Paris 1900, s. XX, 380.
- 6 Wszystkie informacje pochodzą z *Annuaire du Conservatoire royal de musique de Bruxelles*, Bruxelles 1903–04, rozdz. „Extraits du Règlement organique et du règlement d’ordre intérieur”, s. 33–53.
- 7 Karta ta nie ma osobnego numeru katalogowego. Zgodnie z informacją przekazaną mi przez panią Olivię Wahnnon de Oliveira, kierowniczkę biblioteki, wszystkie tego typu dokumenty stanowią część archiwów administracyjnych Królewskiego Konserwatorium Muzycznego w Brukseli. Obecnie karta przechowywana jest w szafie z dokumentami bez numerów katalogowych. W tym miejscu pragnę serdecznie podziękować Pani Wahnnon de Oliveira za pomoc i zaangażowanie w trakcie moich poszukiwań.

b)

Admis à fréquenter la classe de de M <i>Bruxelles, le</i> Le DIRECTEUR, ADMISSION AU CONCOURS : DISTINCTION OBTENUE :	Admis à fréquenter la classe parallèle de M <i>Bruxelles, le</i> Le DIRECTEUR, ADMISSION AU CONCOURS : DISTINCTION OBTENUE :
Admis à fréquenter la classe de de M <i>Bruxelles, le</i> Le DIRECTEUR, ADMISSION AU CONCOURS : DISTINCTION OBTENUE :	Admis à fréquenter la classe parallèle de M <i>Bruxelles, le</i> Le DIRECTEUR, ADMISSION AU CONCOURS : DISTINCTION OBTENUE :
Sortie du Conservatoire <i>7bre 1904,</i>	

Karta wpisu Pawła Kochańskiego do królewskiego konserwatorium w Brukseli (a) recto, (b) verso).

[recto]

Conservatoire Royal de Musique de Bruxelles

[pieczęć po lewej] Cours d'orchestre *Février 1904*

[po prawej] No 8418

Demande d'admission

Nom *Kochanski*

Prénom *Paul*

Date et lieu de naissance *Orol (Russie) en 1884*

Profession des parents *Professeur de Musique*

Domicilié *rue Washington, 84⁸*

Le secrétaire du conservatoire est autorisé de délivrer, à l'élève prénommé, une carte d'admission dans la classe de *violon* de *Mr Thomson*

Et aux cours parallèles de.....

Bruxelles 6 février 1904

Le directeur *FA Gevaert*

Admission au concours

Distinction obtenue *Premier prix de violon avec la plus grande distinction en 1904.*

[verso, na dole strony]

Sortie du Conservatoire *7bre 1904*

8 Najprawdopodobniej pierwszy brukselski adres Pawła Kochańskiego.

A oto tłumaczenie dokumentu:

[recto]

Królewskie Konserwatorium Muzyczne

[pieczęć po lewej] Lekcje orkiestry *luty 1904*[po prawej] Nr 8418⁹

Podanie o przyjęcie

Nazwisko *Kochanski*Imię *Paul*Data i miejsce urodzenia *Orol (Rosja) w 1884 roku*Zawód rodziców *Profesor muzyki*Adres zamieszkania *ulica Waszyngtona 84*Sekretariat konserwatorium jest upoważniony wystawić wyżej wymienionemu uczniowi kartę przyjęcia do klasy *skrzypiec Pana Thomsona*

Oraz na równoległe zajęcia.....

Bruksela *6 lutego 1904*Dyrektor *FA Gevaert* [podpis François-Auguste'a Gevaerta]¹⁰

Dopuszczenie do egzaminu konkursowego

Otrzymana ocena *Pierwsza nagroda [w kategorii] skrzypiec z najwyższym wyróżnieniem w 1904 roku*

[verso, na dole strony]

Wypis z konserwatorium *Wrzesień 1904*

Wpisy te w sposób istotny uzupełniają lub korygują znane dotąd elementy biografii Pawła Kochańskiego. Najważniejsza dotyczy miejsca i roku urodzenia: „Orol (Russie) en 1884”. Nazwę miejscowości zapisano błędnie, gdyż chodzi bez wątpienia o Orel. Nie ma natomiast raczej pomyłki w dacie, zwłaszcza w kontekście informacji zawartych w wyżej cytowanych listach pisanych ręką samego Kochańskiego do osoby, która znała go jak własnego syna. Z powyższego dokumentu dowiadujemy się, że stał się on oficjalnie studentem Thomsona 6 II 1904 r., wstępując jednocześnie do uczelnianej orkiestry, zapewne dlatego, że w regulaminie brukselskiego konserwatorium zajęcia te figurowały jako obowiązkowe dla wszystkich uczących się gry na instrumentach smyczkowych i dętych.

Egzaminy wstępne na uczelnię odbywały się we wrześniu. Kochański, który przybył do miasta pod koniec września 1903 r., spóźnił się, jednak Thomson przyjął go

9 Jest to kolejny numer immatrykulacyjny studenta w kartotece Królewskiego Konserwatorium w Brukseli w systemie prowadzenia rejestrów w tamtym czasie (informacja Olivii Wahnnon de Oliveira).

10 François-Auguste Gevaert, belgijski kompozytor i pedagog, jego kadencja na stanowisku dyrektora trwała nieprzerwanie przez blisko trzydzieści osiem lat.

do swej klasy – najprawdopodobniej najpierw nieformalnie, a po kilku miesiącach oficjalnie¹¹, czym można tłumaczyć różnice w czasie między przyjazdem młodego muzyka do Brukseli a wpisem do konserwatorium. W lipcu 1904 r. Kochański przystąpił do konkursowego egzaminu kończącego jego studia, na którym otrzymał *Premier prix de violon avec la plus grande distinction*. Zgodnie z informacją na odwrocie karty, wkrótce – we wrześniu 1904 r. – opuścił konserwatorium.

Warto na chwilę zatrzymać się i porównać te wiadomości ze wspomnieniami Emila Młynarskiego o Kochańskim, które ukazały się w miesięczniku *Muzyka* w 1934 r. krótko po śmierci skrzypka. Młynarski pisał:

Wybraliśmy Brukselę, w której przodował w dziedzinie pedagogii skrzypcowej sławny wirtuoz belgijski Cezary Thomson, profesor mistrzowskiej klasy konserwatorium. Paweł spędził tu cztery lata i oprócz skrzypiec studiował dokładnie teorię, harmonię i skończył konserwatorium z największym odznaczeniem „I-er prix avec grande distinction”¹².

Albo pamięć zaczęła go już wtedy zawodzić, albo też starał się świadomie pominąć fakt, że Kochański nie został, z niewiadomych powodów, dostatecznie poinformowany o warunkach przyjęcia do Paryża, gdzie udał się, zanim wstąpił do klasy Thomsona. Z karty wynika natomiast, że studia trwały nie cztery lata, lecz osiem miesięcy. Młody muzyk nie planował zresztą spędzać kilku lat w jednym miejscu, lecz pragnął jak najszybciej przygotować repertuar koncertowy pod okiem renomowanego pedagoga. Młynarski wspomina też z nieukrywaną dumą „pierwszą nagrodę z wyróżnieniem” (w rzeczywistości „pierwszą nagrodę z najwyższym wyróżnieniem”), którą w roku 1904 udało się zdobyć jedynie Kochańskiemu. Należy dodać, że, zgodnie z regulaminem, przyznawane mogły być obie z tych ocen, także kilku studentom jednocześnie¹³.

Mamy tu do czynienia z dokumentem, na którym, oprócz ciekawych informacji o krótkich studiach Kochańskiego, figuruje rok urodzenia 1884. Jest to obecnie jedyny znany mi dowód potwierdzający słuszność wniosków wyciąganych na podstawie analizy treści listów skrzypka do jego mentora oraz Anny Młynarskiej do męża. Dotarcie do autentycznego aktu urodzenia, który być może Paweł Kochański jeszcze miał przy sobie owego październikowego dnia 1903 r.¹⁴, jest mało prawdopodobne, jeśli w ogóle nie niemożliwe. Jednakże dokument oraz źródła tu przedstawione na tyle dobrze układają się w logiczną całość, że informację, jakoby rok 1887 był rokiem urodzenia Pawła, można już dzisiaj podważyć.

11 Według przywołanego już regulaminu, możliwe były różnego rodzaju derogacje umożliwiające podjęcie studiów.

12 Emil Młynarski, „Paweł Kochański, człowiek i artysta”, *Muzyka* 11 (1934) nr 2, s. 53.

13 Zob.: *Annuaire du Conservatoire royal de musique de Bruxelles 1905*, Bruxelles 1905, s. 101.

14 Zob. przyp. 2 i 3.

ON PAWEŁ KOCHAŃSKI'S DATE OF BIRTH

Paweł Kochański, one of the greatest virtuoso violinists of the early twentieth century, still awaits a biography, despite the fact that his life is a fascinating subject to explore, as is revealed by research into his legacy as a composer.

Up to now, 1887 has been accepted as the year of Kochański's birth. However, the author's preliminary research in Paris and Brussels revealed a document which allows that dating to be corrected: a registration card confirming the young violinist's enrolment at the Brussels Conservatory, which clearly gives 1884 as the year of his birth. The new finding is backed by information found in letters written to Emil Młynarski, Kochański's guardian and protector, by his wife Anna and by Kochański himself, edited by Elżbieta Szczepańska-Lange. The letters reveal that in September 1903 Paweł Kochański was already nineteen years old, which explains why he was rejected by the Paris Conservatory, where a decree issued in 1892 established an age limit of eighteen for the violin class. Applying for admission to the Brussels Conservatory, Kochański probably used as proof of his identity the same document as in Paris, most probably his passport or birth certificate.

Although Paweł Kochański's original birth certificate is unlikely to be found, the document presented here offers legitimate justification for changing the musician's accepted date of birth.

Translated by Paweł Gruchala

Anna Maria Barbara jest skrzypaczką, wykładowcą Konserwatorium Muzycznego w Montrouge. Jednocześnie na wydziale muzykologii Université Paris-Sorbonne przygotowuje pod kierunkiem Sylvie Douche dysertację nt. współpracy artystycznej Karola Szymanowskiego i Pawła Kochańskiego.
annamaria.Barbara@gmail.com

Recently published books by Liber Pro Arte

Ars musica and Its Contexts in Medieval and Early Modern Culture

edited by Paweł Gancarczyk

~

Music Migration in the Early Modern Age: Centres and Peripheries

– People, Works, Styles, Paths of Dissemination and Influence

edited by Jolanta Guzy-Pasiak & Aneta Markuszewska

isnydannictwo@ispan.pl
